

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

PUDUNGWANA 2019

(GAUTENG)

MATSHWAO: 120

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 16.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Tekokutlwisiso	(30)
KAROLO YA B:	Kgutsufatso	(10)
KAROLO YA C:	Dibopeho tsa puo le Melao ya Tshebediso ya puo	(40)
KAROLO YA D:	Dingolwa	(40)

2. Araba dipotso TSOHLE karolong ya A–C. Karolong ya D teng, o arabe potso E LE NNGWE feela ya kgetho ya hao.

3. Qala KAROLO ka NNGWE leqepheng LE LETJHA.

4. Seha mola qetellong ya KAROLO ka NNGWE.

5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela kaha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.

6. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.

7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.

8. O eletswa ho sebedisa nako ya hao tjena:

KAROLO YA A:	Metsotso e 50
KAROLO YA B:	Metsotso e 20
KAROLO YA C:	Metsotso e 40
KAROLO YA D:	Metsotso e 40

9. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

Potsong ena o nehlwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema E NNGWE le E NNGWE ka hloko, o nto araba dipotso tsohle tse botsitsweng temeng ka nngwe.

Araba ka lentswe LE LE LENG feela moo ho hlokehang, ntle le haeba potso e hloka tlhaloso kapa karabo e teletsana.

TEMA YA A**MAFUMAHADI A KGASONG**

1	Radiyo e dula e le o mong wa mehlodi ya kgaso e kgolo ya ditaba Afrika-Borwa, e ikgantshang ka dimiliyone tsa bamamedi ka letsatsi. Dudu Khoza, Lerato Khanyago, Zizo Tshwete, Nelly Moruri le Tholoana Moletsane ke ba bang ba dibohodi tse tsejwang diteisheneng tse tummeng haholo ka hara naha. Ba qoqa le Gugulethu Mhlungu ka mosebetsi wa bona jwalo ka mmadipale, a bolela hore e sa le a rata radiyo ka nako e telele.	5
2	'Ke qadile ka bo-2000 ha YFM e ne e qholotsa moya wa ka wa botjha wa manganga le ho ba maratahelele mosebetsing wa ka wa pele ke le moqolotsi wa East Coast Radiyo, Durban. Ho ka bonahala eka ha ho thata ho dula ka mora <i>microphone</i> le ho leka ho buisana le batho ba bangata, feela ho thata. Ha o na monyetla wa ho bontsha maikutlo ka sefahleho, matsoho kapa mmele. Ka lentswe la hao, o lokela ho loha pale e tla kenyeletsa momamedi wa hao, e tla bopa setshwantsho se tla etsa hore ba nne ba buisane le wena', ke Gugulethu eo.	10
3	O tswela pele, 'le ka ho mamela papadi ya bolo radiyong, ke moo o tla tseba mohlolo oo ke buang ka ona. Ke ka lebaka leo radiyo e ntseng e le mohlodi o matla, ho sa natswe kgolo ya thelevishene le dikanale tse ding tsa dijithale. Kahoo, re entse qeto ya kgatiso ya rona ya Motsheanong e keteke radiyo hammoho le basadi ba kgasong ba tummeng diteisheneng tse hlano tse tsebahalang ka hara naha.'	15
20
4	'Ke ratile radiyo ke le dilemo tse 17, mme qalong ke ile ka sebeletsa seteishene sa khempase Yunivesithing ya Rhodes hobane ke ne ke batla ho ba hlwahlwa jwalo ka <i>di-DJ</i> tse ding. Feela eitse hang ha ke qala ho ba mmadi wa ditaba, mohlophisi, lerato la ka le tlhomphe ya radiyo di ile tsa fetoha. E ne e se feela monyaka; e ne e le taba ya ho ruta, ho thabisa le ho thusa batho ho utlwisisa lefatshe. Indasteri ya lehae e bohale, e a thabisa le ho dula e fetoha.'	25
5	Leha mosebetsi wa radiyo o ntse o tletse banna, basadi ba itseka ka mantswa a hlokwang haholo. Hara bona ke mokaubere Dudu Khoza, ka bamamedi ba fetang dimiliyone tse 7 seteisheneng se seholo, Ukhozi FM. Lerato Khanyago o bua le batho ba fetang dimiliyone tse 4 ho Metro FM, Zizo Tswete o kopanetse lenaneo la thapama le leholo ho Umhlobo Wenene FM ka bamamedi ba fetang dimiliyone tse 5, Nelly Moruri a na le bamamedi ba Motsweding FM ba dimiliyone tse 2.8 ha Tholoana Moletsane wa Lesidi FM a ena le bamamedi ba fetang dimiliyone tse 2 feela naha ka bophara. Yena o bua ka dikeletso tsa ka malapeng ka kakaretso. Re buile le bona ka maeto a bona, le hore hobaneng ba rata seyalemoya.	30
35

6 Re qoqa le dikgalala tse hlano mabapi le seo ba ithutileng sona ka dikamano tsa mosebetsing tse jwalo ka matla le phahamelo jwalo ka bomme. Hape re shebana le o mong wa meqoqo e thata haholo eo batswadi ba ka ba le yona le bana jwalo ka thobalano. Dr. Cindi o fana ka dikeletso tsa bohlokwa tsa thobalano e le hore bana ba tle ba di utlwisise, mme ba tsebe ka tsona ha ba ntse ba hola. Eba le letsatsi la bomme le tletseng thabo le lerato haholo lona dikgalala tsa kgasong. 40

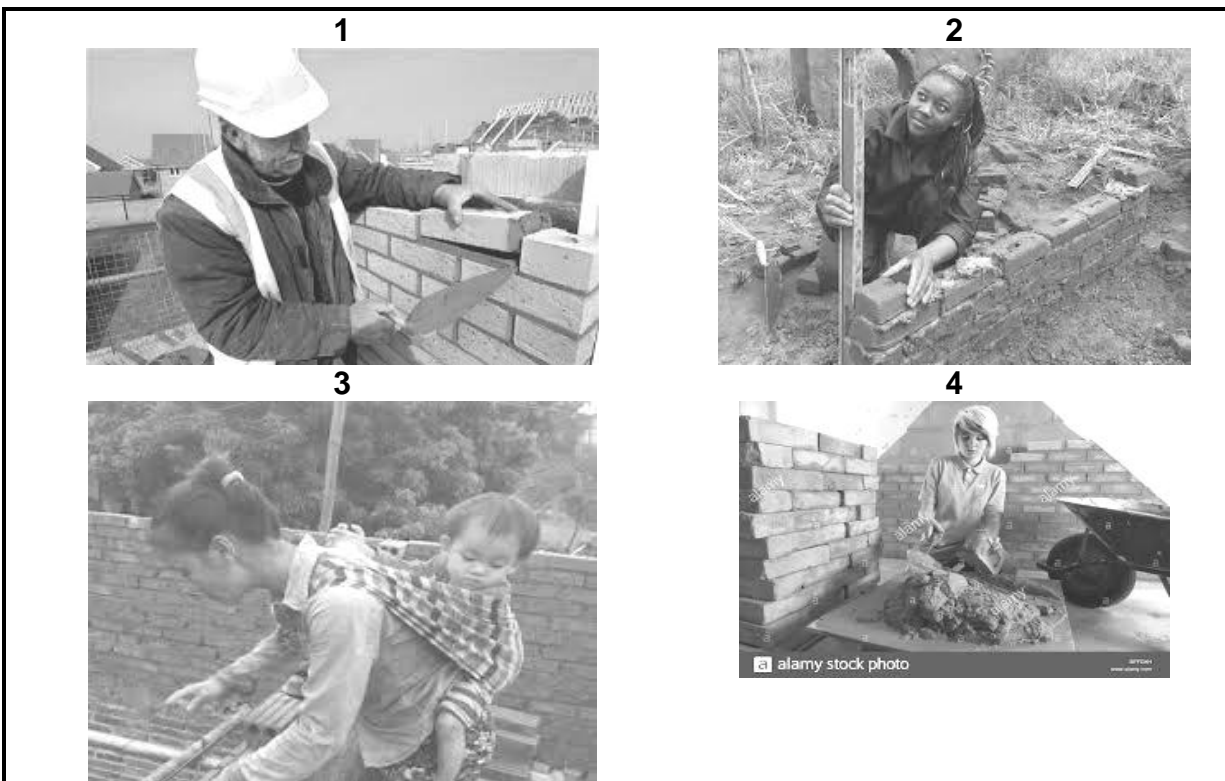
[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa makasineng wa *Bona*, 14 Motsheanong 2019]

- 1.1 Gugulethu o qadile a sebetsa mosebetsi ofe? (1)
- 1.2 Ke eng se etsang hore ho be thata ho dula ka mora microphone? (1)
- 1.3 Ntle le radiyo ke kgaso dife tse ntseng di hola? Bolela E LE NNGWE feela. (1)
- 1.4 Hobaneng ha Gugulethu a ile a sebeletsa seteishene sa khempase Yunibesithing ya Rhodes? (Sheba mola wa 21–23) (1)
- 1.5 Ke eng se ileng sa fetola lerato la radiyo ho Gugulethu? (Sheba seratswana sa 4) (1)
- 1.6 Ke lentswe lefe moleng wa 8 le re tsebisang hore Gugulethu ke motho ya ratang ditaba? (1)
- 1.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) ya karabo e nepahetseng pela nomoro.
- Polelong ena, 'e ne e qholotsa moya wa ka wa botjha wa manganga', e na le moelelo ofe? (Sheba mela ya 7–8)
- A Phepetsa
B Kgothalletsa
C Hohela
D Hlohlelletsa (1)
- 1.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao.
- Tholoana Moletsane ke yena kgalala e fetang dikgalala tse ding tsa basadi ba kgasong ya radiyo. (2)
- 1.9 Ke leqheka lefe le ileng la sebeletsa Gugulethu hore a hohele bamamedi? (Sheba mola wa 12–14) (2)
- 1.10 Ke eng se ka thusang leqheka le boletsweng ho 1.9 hore bamamedi ba utlwisise se haswang? (2)
- 1.11 Polelo ee ke ntlha kapa mohopolo? 'Radiyo e fana ka dikeletso.' Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (Sheba mola wa 36 le 37) (2)

- 1.12 Ntle le bofokodi ba radiyo bo boletsweng meleng ya 12–14, ke bofe bo bong boo e nang le bona? (2)
- 1.13 Ke polelo efe e bontshang hore bomme ba na le bokgoni ba ho hasa mananeo a radiyo? (Sheba seratswana sa 5) (1)
- 1.14 Na radiyo e etseditswe ho mamelwa ke batho ba baholo feela? Fana lebaka o ikamahatse le tema. (Sheba seratswana sa 4–6) (2)
- 1.15 Tshusumetso ya lentse 'mokaubere' le sebedisitsweng ho Dudu Khoza le qholotsa maikutlo a jwang ho mmadi? (Sheba mola wa 29) (2)
- 1.16 Ke thuto efe eo tema e fanang ka yona? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

TEMA YA B: BOKGONI BA HO BOHA

Boha tema ena, ebe o araba dipotso tse e latelang.

[Se qotsitse le ho lokiswa ho tswa: www.buildersimages.com]

- 1.17 Ke ntho e amohelihileng ha motho wa mme a sebeta mosebetsi ona o hlahang temeng ya B? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.18 Na mosebetsi o temeng ya B o bontsha kgethollo? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.19 Fana ka molaetsa wa ditshwantsho tse ka hodimo. (2)

[30]

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala tema ena ebe o e kgutsufatsa ka ho hlahisa dintlha TSE SUPILENG tsa sehlooho tseo o lokelang ho di latela ka ho bontsha bohlokwa ba ho nwa metsi.

HLOKOMELA:

1. Kgutsufatsa bohlokwa ba ho nwa metsi ka dintlha TSE SUPILENG ka mantswa a sa feteng a 60.
2. Nomora dipolelo tsa hao ho tloha ho 1 ho isa ho 7.
3. Ngola polelo e nngwe le e nngwe moleng wa yona o motjha.
4. Bontsha PALO YA MANTSWE qetellong.

TEMA YA C**BOHLOKWA BA HO NWA METSI**

Letshwao la hore o phela hantle ke ho dula o nwa metsi. Mabaka a ho nwa metsi a mangata jwalo ka ho thusa ka phallo e nepahetseng ya madi.

Metsi ke 60% ya boima ba mmele wa motho e moholo. Hore mmele ya rona e sebetse hantle le ho ba le botsitso, re tshwanela ho kwala sekgeo seo ka ho nwa metsi a dilitara tse 2 ka letsatsi ho thibela mafu a mangata a fapaneng. Ho nwa metsi ka mehla ho thusa ka phallo e nepahetseng ya madi.

Ha ho ntho e ka thusang ho bula masoba a letlalo jwalo ka metsi ha a nowa ka nepo. Di-herbal tea di ka nowa jwalo ka metsi empa ha di hlatswe diphiso jwalo ka metsi. Ho nwa metsi a lekaneng ho ka o thusa ka dintho tse jwalo ka ho o fa matla le ho ntlafatsa tshebetso ya mmele.

[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa makasineng wa *Bona*, Tlhakubele 2019]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: MANOLLO YA PAPATSO**

Bala le ho boha tema ena e latelang ka hloko o nto araba dipotso tse thehilweng hodima manollo ya papatso le tshebediso ya puo.

TEMA YA D

Lerato bakeng sa letlalo la hao.

Setlolo sa Clere se ratwang haholo sa Cocoa Butter se matlafaditswe ka **NutriMoist**, e entsweng ka *Glycerine* e menahaneng hararo bakeng **sa letlalo le hantle ho isa ho le omelletseng**, ho nolofatsa letlalo la hao ho isa **dihoreng tse 48**.

moisturising body lotion
Cocoa Butter
Triple Glycerine Enriched
48h

moisturising body cream
Vanilla Honey Cream
Rose Oil & Pure Glycerine Enriched
48h

Vanilla Honey Cream 250ml

Rata ♡ letlalo la hao le letle.

[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa makasineng wa Bona, Phupu 2019: leq. 31]

- 3.1 Ke eng e bontshang hore mosadi ya setshwantshong o kgotsofaditswe ke sehlahiswa se bapatswang? (2)
- 3.2 Fana ka lepetjo la sehlahiswa se bapatswang. (1)
- 3.3 Tshebediso ya sehlahiswa see e ka ba le bohlokwa bofe letlalong la motho? (2)

- 3.4 Sepheo sa mmapatsi sa ho sebedisa ditshelwa tse fapaneng ke sefe? (2)
- 3.5 Hlalosa seabo sa tshebediso ya mongolo o ntshofaditsweng papatsong. (2)
- 3.6 Fana ka lewa LE LE LENG la bobapatsi le sebedisitsweng. (1)
- [10]**

POTSO 4: MANOLLO YA KHATHUNU

Boha tema ena e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng ho manollo ya khathunu le tshebediso ya puo.

- 4.1 Polelo ena ya titjhere, 'Dibeheng pele le ...' e re senolela sehalo se jwang sa titjhere? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.2 Ke ngwana ofe ya bonahalang a mametse titjhere? Hobaneng o realo? (2)
- 4.3 Na mongodi o kgonne ho hlahisa phoqo khathunung ee? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.4 Na baithuti ba hlahellang khathunung ba bonahala ba na le kgahleho ho seo titjhere e se buuwang? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.5 Fana ka molaetsa wa khathunu ena. (2)
- [10]**

POTSO YA 5: PROSA – TLOTLONTSWE LE DIBOPEHO TSA DIPOLELO

- 5.1 Bala tema e latelang mme o ngole dinomoro 5.1.1 ho isa ho 5.1.8. Ithuse ka lenane la mantswe ao o a fuweng hore dipolelo di nepahale.

iphepha, sefateng, e thusang, o motelele, tsona, wena, sefate,
wa hao, nyametse

TEMA YA F**MOTSWALLE WA RONA KE MANG?**

Paleng ena ya bana ba ba banyenyane, diphoofolo tse ding tse hlaha di buisana ka hore motswalle wa tsona wa hlooho ya kgomo ke mang? Di re motswalle wa tsona ke phoofolo (5.1.1) e nngwe le e nngwe ya tsona ka tsela e fapaneng! Thuso ena e etsa hore diphoofolo di elellwe bohlokwa ba setswalle. Di tsebe hore ho thusa phoofolo ke ho ithusa hobane hosane le 5 (5.1.2) o tla hloka thuso. Ona ke ona mokgwa wa ho qala setswalle le ho tseba hore motswalle (5.1.3) ke mang.

'Ke a ipotsa hore ebe molala wa thuhlo o (5.1.4) kae? E be o thusa phoofolo e nngwe moo a le teng? E be o sirilwe ke difate kapa dihlahla tseo a ntse a (5.1.5) ka makala a tsona? Motswalle o lehlohonolo la ho 10 fumana dijo hodimo (5.1.6) ka baka la molala wa hae (5.1.7). O fumana (5.1.8) dijo tse monate kaha di fumane mahlasedi a letsatsi le lekaneng'.

[E qotsitse le ho hlophiswa ho tswa bukeng ya Khanya. Kereiti ya 10]

(8)

Boela o bala tema e latelang, e be o araba dipotso tse tla latela.

TEMA YA G**NA DITLHONG DI SITISA NGWANHAO?**

Boholo ba rona re kile ra ba maemong moo ngwana a ipatang ha ho na le baeti kapa a nyemotse batho mahlong ha ba mo dumedisa. Ba bang ha ba shebe batho mahlong le ho se bue. Batswadi ba potlaka ba re ngwana o dihlong, mme ba kope tshwarelo ka boitshwaro ba bona. 'Hopola hore namane e nyekwa ke mma yona'. Ke dula ke ipotsa haeba sena ha se etse 5 hore ngwana a nahane hore o etsa ntho e mpe.' Ho realo Psychologist, Tracy Smith.

Bana ba a fapana, mme ba lokela ho amohelwa kamoo ba le kateng. Motho e mong le e mong o na le semelo sa hae. Boitsebelo ba ho phela le botho ha se ba tlhaho, mme bo lokela bo rutwe. Psychologist, Tracy Smith o 10 dumela hore dihlong tsa ngwana wa hao di supa kamoo a ikutlwang ka teng.

[E qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Bona* ya Tlhakola 2019:leq. 69]

- 5.1.9 Qolla polelo temeng e re nnetefalletsang hore batho ha ba tshwane. (2)
- 5.1.10 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela.
Mongodi o sebedisitse kgetho ya polelo ena, '... kapa o nyemotsa batho mahlong ha ba mo dumedisa,' ho re hlakisetse moelelo o latelang. Ho sheba motho ...
A mahlong.
B hampe
C haholo.
D nako e telele. (2)
- 5.1.11 Polelo ena, 'Hopola namane e nyekwa ke mmayona,' e sebedisitse ka moelelo o patehileng. E hlalose ka moelelo o otlohileng. (2)

TOKISO YA DIPHOSO

- 5.2 Bala le ho boha tema e latelang ebe o araba dipotso tse tla latela.

TEMA YA H

[Se qotsitswe le ho lokiswa ho tswa www.blackandwhiteimages]

- 5.2.1 Lokisa diphoso tsa mongolo tse hlahella polelong e latelang.
'nna Nelson ke iratela wena mohatsaka.' (2)
- 5.2.2 Hobaneng ha ho sebedisitse (?) polelong ee, 'Ka nnete?' (2)
- 5.2.3 Sebedisa lentsewe 'dula' polelong ka moelelo o sa tshwaneng le oo le sebedisitsweng temeng. (2)

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40**

KAROLO YA D: DINGOLWA**Araba POTSO YA 6 KAPA POTSO YA 7****POTSO YA 6: BOKGELEKE BA BASOTHO – R Moeketsi****6.1 'MMUTLANYANA'**

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA I

Ba re e ne e re e le Mmutlanyana a ntse a itsamaela naheng. Yaba o utlwa dihohwana di ntse di lla. Jwale a fihla ho se seng a re: 'Kgele, ya tla ya ba monate melodi ke a o jwetsa. A ko letse hape ke utlwe.' Sehohwana sa letsa, sa letsa, sa letsa.' Yaba mmutlanyana o re: 'A ko nkadime le nna ke letse. Sehohwana sa hana sa re: 'Phalana ena ya ka ha e ke e tloha ho nna.' Mmutlanyana a re: 'Ke a o rapela hle mokane, nkadime, mme ke tla letsa hanyenyane feela ke o nehe.' Sehohwana sa hana. Yaba Mmutlanyana o a tsamaya. A tsamaya jwalo a swabile, feela a loha mano a ho iphetetsa. 5

Ka letsatsi le leng Mmutlanyana a fihla hape. A fumana sehohwana se tswetse ka ntle ho metsi se ile le sephume sa boroko. Jwale o re: 'Ke sa tla o laya.' Mmutlanyana a ntsha bokwadi mokotlaneng wa hae a tlotsa sehohwana hore se hlolwe ke ho ntsha metsi, le ho ithoma. 10

[E qotsitswe bukeng ya Bokgeleke ba Basotho, R Moeketsi, 1993:5]

- 6.1.1 Fana ka makgetha A MABEDI a tshomo a hlahang qotsong. (2)
- 6.1.2 Bolela ntho E LE NNGWE e hlahellang tlhekelong tshomong ena. (1)
- 6.1.3 Molwantshuwa ke mang tshomong ee, mme o ikgetha jwang ho baphetwa ba bang? (3)
- 6.1.4 Qolla polelo e bontshang hore Mmutlanyana o ne a qeka Sehohwana qotsong. (1)
- 6.1.5 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang. Ngola tlhaku (A–D) feela pela nomoro e nepahetseng. Tiisa karabo ya hao ka lebaka.
- Mongodi o bontsha mmadi semelo sa Mmutlanyana e le sa mophetwa ya ...
- A swabang
B ratang diphala tsa ba bang
C kgopo
D A le C (2)
- 6.1.6 Kgohlano e hlahellang tshomong ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 6.1.7 Mongodi o kgonne ho sebedisa polelwana ena ya Sesotho ka katleho.
A ko hlalose mathata ao Hlolo a ileng a kopana le wona ka mora hore Mmutlanyana a mo fumane a robetse.
'Boroko ke sera.' (2)
- 6.1.8 Pheletso ya Sehohwana e bile efe ka mora hoba a tlotswe ke Mmutlanyana ka bokwadi? (1)
- 6.1.9 Morero wa mongodi ka ho hlahisa Mmutlanyana a tjheka mokoti le ho besetsa Hlolo ka hare ho wona e ne e le ofe? (2)
- 6.1.10 Qoqa ka katleho ya mongodi ya ho sebedisa karaburetso ya pono ka hare ho tshomo ena. (2)
- 6.1.11 Na ebe ke ntho e amoheleng eo Mmutlanyana a e entseng ho Hlolo malebana le maemo a matle a phedisano? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

LE**6.2 'PHOKOJWE LE BERE'**

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima tshomo kaofela ha yona.

TEMA YA J

Yaba Phokojwe le Bere ba tswela pele. Ba tsamaya, ba tsamaya. Yare moo ba seng ba batla ba tela, ba bona monna wa setsomi a le kgohlopo a bile a le kotjane letsohong. O ne a phomotse moriting wa sefate, yena le ntja tsa hae tse pedi, mme a sa bone Phokojwe le Bere. Yaba Bere o re 'Na ke sona sebopuwa seo ho thweng se hlola Tau le Tlou see? Seeshana see se kang sehwa? Nna o se ke wa mpapalla ke o jwetse Phokojwe. Ke tla se robaroba ke se lahlele kwana.' Ka yona nako eo, yaba ntja tsa setsumi di bona Phokojwe le Bere. Yaba di hlaha di se di hlahlabaditse meetse. Monga tsona yena o ne a so eellwe letho, mehopollo ya hae e ne e farasitse. Eitse moo a reng o a hetla, a fumana moo e seng e okgile. 10

[E qotsitswe bukeng ya Bokgeleke ba Basotho, R Moeketsi, 1993:10]

- 6.2.1 Mongodi o hlahisa kamano ya baphetwa ba hae ka tsela efe? (2)
- 6.2.2 Bontsha mohopollo o hlahiswang ke mongodi ka mantswa ana:
'Yaba Bere o re: 'Na ke sona sebopuwa seo ho thweng se hlola Tau le Tlou see?' Seeshana see se kang sehwa?' (2)
- 6.2.3 Mongodi o hlahisitse lebitso la Tau le Tlou ho Bere ka sepheo sefe tshomong ee? (2)

- 6.2.4 Tshomo ee ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (2)
- 6.2.5 Ho lemala ha dintja tsa setsumi ho re bopela mofuta ofe wa kgohlano? Hobaneng o realo? (2)
- 6.2.6 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi. Tiisa karabo ya hao ka lebaka.
Mongodi o kgonne ho hlahisa mothipoloho wa tshomo ena ka lefu le sehloho la Bere. (2)
- 6.2.7 Hlalosa kamoo mongodi a kgonneng ho re hlakisetse mehla ya tshomo ena ka diketsahalo tsa yona o itshetlehile ka ditaba tsa tshomo. (2)
- 6.2.8 Mongodi o re totoballetsa maikutlo a jwang a Bere ho ya ka ditaba tse latelang? Hobaneng o realo?
'hoja ka o mamela, ka o kgolwa.' (2)
- 6.2.9 Bolela molaetsa wa tshomo ena. (2)
- 6.2.10 Ke thuto efe eo mongodi a lehang ho e fetisetse ho babadi ka tshomo ena? (2)

[40]

POTSO YA 7: PELONG YA KA – SM Mofokeng**7.1 'METSWALLE'**

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA K

Ke mokete o moholo. Bahlankana le barwetsana ba bangata. Ba apere ka makgethe a maholo ka ha e le bana ba tswang dikolong tse kgolo, ba tellwang tsohle ke boholo ba bona hoo bonyane ba bona ba tsamayang ba hlobotse mahae. Pela lebotla le leng ho eme ya sa nyakallang jwalo ka ba bang. O itshetlehile ka lebotla, mme le motjekong ona ha a kene. Sefahlehong sa hae ho bonahala hore mehopollo ya hae ha e bile ha e mona. Ba bang ba a tantsha. Ha ba bang ba babedi ba feta pela hae, morwetsana ke eo a ema hanghang, a batla a diha mohlankana ya tantsha le yena. O bone mohlankana ya itshetlehileng ka lebotla. Eo, o tshohela hodimo ha a bona morwetsana eo. Morwetsana a mo hulela ka ntle ka letsoho. Ka ntle ba shebana motsotsonyana. 5

Morwetsana a nto re: 'Tlala ngwaneso kgale o le kae? Mangolo a ka ha o a fumana na, ha e le kgale ha kale ke o ngolla? Tlala ke eng o ne o sa arabe na?' 'Ke ne ke le hae, Ke o foseditse hle ngwaneso, ke kopa tshwarelo.' Ho araba mohlankana. Ha feta metsotswana ba shebane mahlong, mahlo a bona a benya ke dikgapha tse sekileng. 10

[E qotsitse le ho lokiswa bukeng ya Pelong ya ka, Mofokeng, 2002: 53–54]

- 7.1.1 Ke ntata mang ya hlokahetseng? (1)
- 7.1.2 Ke eng seo mophetwa e mong a ileng a se etsa ho ka hokahana le motswalle wa hae eo a neng a itshetlehile ka lebotla? (1)
- 7.1.3 Ngola dipolelo tsena ka tlhahlamano ya tsona,
(O itshetlehile ka lebotla, mme le moketjaneng ona ha a kene, Ba apare ka makgethe a maholoka ha e le bana ba tswang dikolong tse kgolo, Eo, o tshohela hodimo ha a bona morwetsana eo.) (1)
- 7.1.4 Bolela lebitso la mophetwa eo ho itahletsweng ho yena leboteng. (1)
- 7.1.5 Ho ya ka ditaba tsa qotso, morwetsana o ne a hulela mohlankana ka ntle ka lebaka lefe? (1)
- 7.1.6 Ke eng seo mophetwa ya neng a itshetlehile ka lebotla a ileng a leka ho se hlalose tsa mophetwa eo a neng a shebane motsotswana mahlong ka ntle le yena? (2)
- 7.1.7 Bolela hore polelo e latelang e bolela eng. Ho benya ha mahlo ke dikgapha ...? (1)

- 7.1.8 Kgetha karabo e nepahetseng. Ngola nomoro le tlhaku (A–D) feela e bapileng le karabo eo o e kgethileng.
- Ho ya ka ditaba tsa moqoqo oo, mokete o moholo oo e ne e le wa eng? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka.
- A Boithabiso ba bana ba dikolo.
B Boithabiso ba batho ba seng ba qetile dikolong.
C Boithabiso ba sehlopha sa leshome.
D Boithabiso ba bana ba tswang dikolong tse kgolo. (2)
- 7.1.9 Moqoqo ona o totobatsa mofuta ofe wa sebaka? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 7.1.10 Bolela mofuta wa kgohlano eo mopheptwa a neng a itshetlehile ka lebota a neng a ena le yona. Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 7.1.11 Ke kamano efe eo baphetwa bana ba tswetseng ka ntle ba neng ba ena le yona? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 7.1.12 Lentswe 'hle' qotsong le o totobaletsa maikutlo afe a mophetwa eo a neng a itshetlehile ka lebota? (Sheba seratswana sa bobedi.) (2)
- 7.1.13 Ke eng seo o ithutileng sona puisanong ya mohlankana le morwetsana nakong eo ba neng ba tswetse ka ntle ba shebane mahlong? (2)

LE**7.2 'PHETOHO'**

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA L

Qetellong terene e a lla. O bokella morwalo wa hao hobane seteishene seo e kenang ho sona ke sa heno. Ke neng o bona pelong ya hao? Jwale nako e fihlile pelo ya hao e qala ho otlaka kapele. Terene ke eo e a kena. Lebitso la seteishene ke leo. O a le bala. Le ngodilwe hantle, empa ho teng ho hong ho sa o kgotsofatseng. Le fetohile, ha le jwalo ka mohla o neng o qetela ho le bala, ha le jwalo ka ha o ne o hlola o le bona pelong ya hao. Terene e a ema, o a theoha. O fumana eka o hosele jwale. Ha o sa le mane tulong eo o neng o hlola o e bona pelong ya hao. Keng na? Ho thotse haholo jwale; o utlwa maeba difateng, dinonyana tse ding! Tjhee, o re mohlomomng ke hobane o se o tlwaetse diteishene tse lerata haholo. 10

[E qotsitswe bukeng ya Pelong ya ka, SM Mofokeng, 2001: leq.]

- 7.2.1 Mophetwa enwa ya hlahellang qotsong o ne a ya ho kae? (1)
- 7.2.2 Ke eng se neng se fetohile ho mophetwa ho latela qotso? (1)

- 7.2.3 Fana ka ntho E LE NNGWE e pakang hore sehlooho sa palekgutsweng 'Phetoho' se dumellana le ditaba tsa teng. (1)
- 7.2.4 Qotsong mongodi o hlahisa sebaka e le sa mofuta ofe? Tiisa karabo ya hao ka mohlala. (2)
- 7.2.5 Mongodi o sebedisitse mofuta ofe wa karaburetso ka mophetwa ho hlakisa hore e feela ho na le phetoho e kgolo sebakeng sa habo? Fana ka mohlala (2)
- 7.2.6 Lebaka le entse hore monna a se ke a tseba bana bao ba motseng empa bona ba mo tseba ke lefe? (2)
- 7.2.7 Hlalosa semelo sa monna Mmalehlwa. (2)
- 7.2.8 Bolela hore polelo ena ke Nnete kapa Mafosi. Tiisa karabo ya hao ka lebaka.
Baphetwa bana, Mmalehlwa le Mmammokgo ba kopane Vereeniging provenseng ya Gauteng. (2)
- 7.2.9 Fana ka diketsahalo TSE PEDI tse qhalantseng metswalle ya mopheti ya buang qotsong. (2)
- 7.2.10 Fana ka mofuta wa kgohlano o totobaditsweng palekgutshweng ena. O bonahala jwang? (2)
- 7.2.11 Ngola diketsahalo tse ka masakaneng ho ya ka tatelano ya kamoo di ileng tsa etsahala kateng palekgutshweng.
(Ka mehla re ntse re leka ho etsa mesebetsi e phethehileng; Mmalehlwa a tholathola, a ntjheba ka monyemonyana; Ke ne ke dutse ka tereneng ke etla mona Kgauteng.) (1)
- 7.2.12 Ke maikutlo a jwang ao mongodi a a totobatsang ka Mmalehlwa tshebedisong ya kgetho ya polelo ee?
'Ka bona meokgo e seka mahlong a Mmalehlwa.' (2)

[40]

MATSHWAO OHLE A KAROLO ENA: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 120